

Kandidatuppsats i Förlags- och bokmarknadskunskap (FBMK11)
Lunds universitet
Institutionen för kulturvetenskaper
Handledare: Kristina Lundblad
2012-06-01

Emma Styrbjörn
851114-3920

Bibliomani ó det omåttliga samlandet av böcker

En begreppsanalys

BIBLIOMANI *bib¹li mani*⁴

[jfr d. *bibliomani*, t. *bibliomanie*, eng. *bibliomania*, fr. *bibliomanie*, nylat. *bibliomania*, af gr. *biblios*, bok (se BIBEL), o. *mania*, raseri, vainsinne (se MANI; jfr ANGLOMANI, KLEPTOMAN, MONOMANI m. fl.)¹

¹ © Svenska Akademien. SAOB spalt: B2427; tryckår: 1909

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Inledning	4
Syfte och frågeställningar.....	4
Metod, material och avgränsningar	5
Begreppsanalys	5
Material och avgränsningar	7
Teoretisk utgångspunkt och forskningsöversikt	8
Om bibliomani.....	8
Om att samla och konsumera	10
Om böcker och värde	11
Bibliomani ó en analys	12
Bakgrund	12
Bibliomani som patologiskt tillstånd	15
Bibliomani som naturlig läggning	17
Bibliomani som bibliofili	19
Bibliomani som boksamlade	21
Bibliomani som konsumtionsaktivitet	23
Bibliomani- en definition? <i>Sammanfattande diskussion</i>	29
Källhänvisning	34
Tryckta källor:	34
Tidsskrifter:	35
Elektroniska källor:	35

INLEDNING

Att samla på böcker kan ses som en tilldragande sysselsättning, där ett förfinat och smakfullt tycke kan få sitt utlopp.² Det är en aktivitet som i viss mån redan innan boktryckarkonsten ökom till fullo fungerade som ett angenämt tidsfördriv bland individer med goda ekonomiska förutsättningar. Denna aktivitet har sedan dess utvecklats och brett ut sig bland flera samhällsklasser och man kan se att varje ny boksamlade generation överträffar den föregående när det gäller antal, entusiasm och iver.³ En hängivenhet till böcker har letat sig in allt fler hem och hjärtan, vilket gjort det privata biblioteket till ett av de viktigaste attributen när det gäller hemmet och den egna personen.⁴

Denna entusiasm att samla och äga böcker brukar i allmänhet räknas till begreppet *bibliofili*, det vill säga uppskattningen av böcker och den litteratur de innehåller.⁵ När det, med en viss förringande värdering, enbart rör sig om ett behov av att ha och äga brukar man istället tala om samlandet som en form av *bibliomani*. Somliga menar att skillnaden mellan hur en bibliofil och en biblioman samlar på böcker är markant och att ö[t]here is as much difference between the inclinations and taste of a bibliophile and a bibliomaniac as between a slight cold and the advanced stages of consumption⁶. Det råder utifrån det här perspektivet en tydlig särskiljning mellan de två begreppen, som båda emellertid beskriver ett samlande, men i likhet med de flesta andra begrepp finns det ofta ett flertal definitioner med små karaktäristiska skillnader som bidrar till att skillnaden dem emellan inte alltid behöver framstå lika tydlig. Faktumet att begrepp inte är eller kan ses som statiska, utan är ständigt föränderliga, gör att det alltid finns en anledning att ifrågasätta och diskutera dem, vilket även detta arbete är tänkt att göra. Begreppet som står i fokus är *bibliomani*.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Syftet med arbetet är att undersöka vilka olika definitioner det finns av begreppet *bibliomani*, samt vad bibliomani enligt dessa definitioner innebär. Ambition är att få klarhet, tydlighet och

² Henry H. Harper, *Book-lovers, Bibliomaniacs and Book Clubs*, Boston: Riverside Press, 1904, s. 2.

³ Harper, s. 3.

⁴ Harper, s. 3.

⁵ Michael F. Suarez, S.J., Woudhuysen, H.R., Woudhuysen, *The Oxford Companion to the Book*, Volume 1, Oxford University Press, 2010, s. 527.

⁶ Harper, s. 2.

i viss mån även avgränsning till begreppet, samt det närliggande begreppet bibliofili⁷. Syftet inbegriper även att göra en tentativ analys av möjligheten att använda begreppet bibliomani för att beskriva en viss typ av relation mellan konsumentbeteende och bok.

För att uppnå syftet har jag arbetat med följande frågeställningar:

- ❖ Vad innebär begreppet bibliomani?
- ❖ Vilka olika definitioner finns det på bibliomani?
- ❖ Hur kan begreppet bibliomani idag användas i relation till konsumtionsbeteende?

METOD, MATERIAL OCH AVGRÄNSNINGAR

Detta arbete är en teoretisk undersökning där begreppsanalys används som metod för att undersöka vilka olika definitioner det finns av begreppet bibliomani, samt vad bibliomani, enligt dessa definitioner innebär. De teoretiska perspektiv och utgångspunkter som används i begreppsanalysen och på de olika definitionerna av begreppet kommer diskuteras under **TEORETISK UTGÅNGSPUNKT OCH FORSKNINGSÖVERSIKT**. I de följande avsnitten kommer emellertid begreppsanalys som metod, men även det material som använts i arbetet och de avgränsningar som gjorts kring begreppet bibliomani, redovisas.

BEGREPPSANALYS

Ett begrepp är det abstrakta innehållet i en språklig term. Begreppet ska alltså skiljas från termen i sig, men även de objekt som termen är tänkt att beteckna. Tar man begreppet öbokö så avses den innebörd och den betydelse som man lägger i uttrycket. Detta skiljer sig således från de objekt som den språkliga termen eller ordet öbokö syftar på, det vill säga de föremål vi kallar böcker.⁸

Det abstrakta innehållet i en språklig term, det vill säga begreppets innebörd, kan vara allmän och följaktligen är det en innebörd som gemene man känner till. Den kan även vara kontextbunden där innebörden först blir tydlig när man studerar begreppet i relation till en specifik kontext. Dessa två innebörder sammanfaller ibland, men inte nödvändigtvis. Begrepp kan därför ha olika innebörd beroende på situation och person, och de måste ibland ses som

⁷ Bibliofili kan ses som bokvurmeri, bökkärlek och framförallt en stor uppskattning till böcker och litteratur som leder till att man väljer att samla på dem.

⁸ Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/lang/begrepp> Hämtad: 2012-05-15.

svåra att avgränsa. Man skulle kunna hävda att detta beror på att allt är ösubjektiva konstruktioner och att det därför är otänkbart att alla ska kunna dela och ha en gemensam förståelse för begrepp liksom relativismens tanke.⁹

Ska man göra ett begrepp användbart så måste det således bli entydigt och klart. För att uppnå detta kan man använda sig av begreppsanalys, vilket är en metod som använts ända sedan Sokrates tid.¹⁰ Begreppsanalys, som metod, kan ses som en viktig del inom terminologiläran, där inbördes relationer mellan referent, begrepp, term och definition är centrala för förståelsen av begreppet.¹¹ Referenten är det som finns i verkligheten, det vill säga det som ger upphov till begreppet. Referenten är alltså en företeelse i verkligheten som man kan föreställa sig knyts till begreppet. I detta arbete kan det röra sig om företeelsen av ett överdrivet boksamlade. Då begrepp är abstrakta och tillhör tankevärlden, behöver vi termer för att kunna förklara och kommunicera om begreppet. Termen är den språkliga benämningen på begreppet, vilket även nämndes inledningsvis i detta avsnitt. Bibliomani är den språkliga benämningen på begreppet som avses i detta arbete och dess definitioner, det vill säga de språkliga beskrivningar som avgränsar begreppet från andra närliggande begrepp, skulle kunna vara öckelitterärt boksamlade tvångsbeteende, men även öbokläsnings feber. Men detta återkommer jag till i arbetets analytiska del.

Det är emellertid möjligt att utföra begreppsanalys utifrån flera olika modeller, men majoriteten av dem härstammar ifrån språkvetenskapen eller från filosofin. De förstnämnda skapar sig en förståelse för ett begrepp genom att studera ordböcker och etymologiska lexikon, men även synonymlexikon. De mer filosofiska modellerna går ut på att man genom att studera texter rörande begreppet skapar sig en djupare förståelse kring dess möjliga innebörd. Terminologilärans tillvägagångssätt för att skapa sig en förståelse av begrepp kan ses som ett mellanting, där båda infallsvinklarna används. Detta arbete avser använda båda modellerna, liksom terminologiläran, i den mån det krävs för att uppfylla arbetets syfte.

Det är däremot svårt att ge ett definitivt svar kring ett begrepps innebörd utifrån terminologilärans fyra grundpelare, referent, term, definition och begrepp, då olika individers studier ofta resulterar i att dess innebörd varierar. Detta beror på att omständigheter och fakta kring ett begrepp kan ändras relativt fort.¹² Begreppsanalys kan därför ses som en process där förmågan till ett visst mått anpassning krävs. Hur man väljer att se på ett begrepps innebörd

⁹ Björn Badersten, *Normativ metod: att studera det önskvärda*, Lund: Studentlitteratur, 2006, s. 77.

¹⁰ Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/lang/begrepp> Hämtad: 2012-05-15.

¹¹ Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/lang/terminologi> Hämtad: 2012-05-10.

¹² Svante Bohman, *What is concept analysis?*, Lund: Almqvist & Wiksell International, 1992, s. 24.

bör därför ses som förändligt och skifta över tid. Man kan därför fråga sig varför man då trots allt använder sig av begreppsanalys? Svaret är att det är den metod som är bäst anpassad för att klargöra begrepps utmärkande drag och kännetecken. Det är detta som sedan bidrar till att man faktiskt kan försöka skilja på vad ett begrepp innebär, respektive inte innebär. Och när detta väl är genomfört kan man även urskilja begreppets möjliga användningsområde.

MATERIAL OCH AVGRÄNSNINGAR

Eftersom begreppsanalys avser att undersöka ett begrepp i dess helhet har materialet för detta arbete sökts i olika former av källor. Det är främst primärkällor så som fackböcker inom fältet boksamlande och bokhistoria, samt olika ordböcker som använts för att genomföra analysen. Ett visst antal självbiografiska böcker¹³, skrivna av individer som betecknar sig själv som bibliomaner, har även använts som primärkällor och lästs i syftet att få en större förståelse kring begreppet. Det är genom dem som mer personliga definitioner av bibliomani inhämtats och som sedan även fått bidra till att täcka in hur bibliomani definierats olika vid olika tidsperioder.

Sökningar av material har gjorts både på ett mer generellt plan, det vill säga genom en mer allmän sökning utan avgränsning och kontextuell begränsning, samt på ett mer specifikt plan där bibliomani placerats i en kontext, närmare bestämt relation till dagens konsumtionssamhälle. Detta har genomförts eftersom begrepp som inte sätts i sammanhang tenderar att bli ytligt beskrivna om de bara relateras allmänt till omvärlden.¹⁴ Sökningar i Lunds universitets sökbas, men även i Libris, har utförts och bidragit till inhämtandet av en stor del av materialet. Detta gäller både den teoretiska delen, samt den mer historiska bakgrunden till bibliomani.

Arbetets validitet, samt dess reliabilitet, alltså dess tillförlitlighet, finns i materialet. Tillförlitligheten handlar om huruvida undersökningens resultat blir det samma om den skulle genomföras på nytt, eller om resultatet är följden av tillfälliga förutsättningar. Ser man till detta arbete skulle resultatet emellertid kunna skilja sig åt om andra definitioner av begreppet bibliomani användes vid samma studie. För att säkerställa syftets relevans och tillförlitlighet har därför efterforskning kring tidigare gjord forskning om bibliomanins definitioner genomförts. Det har emellertid varit svårt att få tag på någon forskning inom det område som

¹³ Eugene Fields *The Love Affairs of a Bibliomaniac* och Thomas Frognall Dibbins *Bibliomania*.

¹⁴ Bohman, s. 23.

arbete avser behandla. Den forskning som däremot hittats har främst handlat om varför man samlar på andra typer av objekt, hur man konsumerar och varför man konsumerar.

Arbetets validitet betingas sedan av hur väl slutsatserna hänger samman med den genomförda analysen. Det vill säga om arbetet uppfyller sitt syfte på ett giltigt vis. Detta uppnås genom att välja källor och material med ett källkritiskt tänkande. Med denna ambition har det varit viktigt för mig att använda primärkällor vid begreppsanalysen av bibliomani för att undvika att omtolkningar och översättningsmissar påverkar arbetets syfte. Jag har avgränsat studien till att ge en övergripande, men resonerande och teoretisk förankrad, bild av bibliomani snarare än att endast behandla en eller ett fåtal aspekter av den på ett djupare plan. Det har således varit viktigt att visa på begreppets omfång.

TEORETISK UTGÅNGSPUNKT OCH FORSKNINGSOVERSIKT

I detta avsnitt kommer den forskning och de teorier som används och appliceras i begreppsanalysen behandlas i sin korthet. Eftersom det inte finns någon specifik teori kring bibliomani, i relation till det arbetet syftar till att undersöka, har jag själv fört samman teorier som lämpar sig för undersökningen, syftet och mina frågeställningar. Jag har även tittat närmre på bibliomani som konsumtionsaktivitet grundat på förmodan att det är en konsumtionshandlig att samla på böcker. Denna förmodan baseras på tidigare forskning och befintliga teorier inom områden kring varför man väljer att konsumera vilket också redovisas i detta avsnitt. Det finns även en förmodan att problematiken i att hitta forskning kring begreppet bibliomani, men även bibliomani i stort, grundar sig i hur böcker och litteratur värderas. Därför redovisas i korthet även tidigare forskning och teorier kring detta ämne.

OM BIBLIOMANI

Mycket av det som är skrivet om detta överdrivna intresse för att samla och äga böcker, där det främst är bokens yttre attribut som avgör om den är värd att införskaffa,¹⁵ har sitt ursprung i 1700-talets och 1800-talets Europa. Detta innebär att de uppfattningar kring termen ibland kan vara svåra att relatera till för en person som lever på 2000-talet. Vad de trots det bidrar med är att ge en ökad förståelse kring diskussionen om bibliomani när den var som störst. De

¹⁵ Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/biblioman> Hämtad: 2012-05-02.

möjliggör också att med utgångspunkt i teoretiska perspektiv från dessa perioder inleda ett samtal kring bibliomanins möjliga plats i dagens samhälle.

Trots den mer generella definitionen av begreppet bibliomani, som gavs inledningsvis i detta avsnitt, så har begreppet använts på många olika sätt genom historien och man kan urskilja en rad olika uppfattningar förknippade med skilda perioder. Holbrook Jackson visar på att sättet att samla på böcker likt en biblioman inte nödvändigtvis behöver innebära att böckerna och deras innehåll hamnar i skymundan, utan att innehållet faktiskt har en avgörande betydelse för bibliomanen. Samtidigt delger han hur andra menar att en biblioman är en person, en bibliofil, som i sin ökarlekö till böcker helt enkelt tappat bort sig i ett överdrivet samlande.¹⁶ Utifrån detta perspektiv skulle bibliomanen kunna ses värdera böckers inneboende värde, både dess estetiska, litterära och ekonomiska. Detta blir en motsättning till tanken på bibliomani som enbart ett tvångsbeteende, där ett behov tillgodoses av böcker oavsett vad man väljer att göra med dem.

Att försöka sammanställa en klar och tydlig definition utifrån dessa perspektiv av begreppet är svårt då mycket av det som är skrivet ofta rymmer väldigt motstridiga och vaga åsikter. Utgångspunkten för de flesta är emellertid samma källa. Thomas Frognall Dibdin och hans *Bibliomania*(1809).¹⁷ Inför detta arbete har jag tagit del av Dibdins studie, med förhoppningen om att den skulle bidra med viss klarhet till begreppet, men insåg tidigt att så inte var fallet. Istället för att i *Bibliomania* hitta teorier och definitioner möttes jag av ett stort antal fiktiva historier och berättelser. Dessa kan absolut ses som värdefulla, utifrån ett mer underhållande perspektiv, men resonemangen bakom saknades. Bortser man från detta beskriver han emellertid individer som lider av öbibliomaniö och ger exempel på symptom, men det är något som läsaren av *Bibliomania* till stor del själv får inringa.

Då det är många som följer i Dibdins fotspår är det därför svårt att hitta någon mer renodlad forskning eller teori kring begreppet. Det är främst samtal och dialog personer emellan och de innehåller ofta generaliseringar som styrs av en väldigt subjektiv mening.¹⁸ Holbrook Jacksons *The Anatomy of Bibliomania*(1950) här däremot bidragit med det som många andra studier kring bibliomani saknat: ett resonerande och mer vetenskapligt försök att begripa och förstå fenomenet bibliomani, utifrån både ett historiskt och samtida perspektiv, men även som ett fenomen i fiktionen.¹⁹ Jackson problematiserar skillnaden mellan

¹⁶ Holbrook Jackson, *The Anatomy of Bibliomania*, London: Faber, 1950.

¹⁷ Thomas Frognall Dibdin, *Bibliomania, or, Book-madness: a bibliographical romance*, London: Chatto & Windus, 1876.

¹⁸ Jackson, s. 519.

¹⁹ Samtida med bokens utgivning.

bibliomani och bibliofili, samtidigt som han ifrågasätter de mer generaliserade och subjektiva framställningarna av bibliomani. Detta är anledningen till varför *The Anatomy of Bibliomania* och Jacksons uppfattning kring bibliomani, samt hur bibliomani kan ses som överdriven bibliofili, används som grund till detta arbete.

OM ATT SAMLA OCH KONSUMERA

För att få en djupare förståelse för varför man väljer att samla på olika objekt har *On Collecting: An Investigation into Collecting in the European Tradition* använts. I denna studie undersöker Susan M. Pearce hur samlandet av olika objekt utövats inom den europeiska traditionen. Pearce tittar på varför man, både som privatpersoner och som museum, samlar. Vidare undersöker hon vad de objekt vi samlar på säger om oss och det samhälle vi lever i. Hur vi värderar objekt och objektens betydelse för samlandet, men även faktorer kring hur vi konsumerar, innefattas i studien. Det som är intressant med Pearces undersökning är att den i stor grad visar hur man skapar mening med livet genom materiella objekt, men även hur identitet fastställs genom vad man samlar på och därigenom kan studien hänföras till det forskningsfält som kallas Material Culture Studies.²⁰

Teoretiska perspektiv hos Pearce, som jag haft nytta av i min studie, handlar om människans relation till föremålsvärlden och hur denna relation kan ses som meningsskapande i olika avseenden. Detta är ett forskningsområde där det har kommit mycket ny forskning och teori de senaste årtiondena, men det är främst starkt förankrade perspektiv, likt dem som Pearce använder, som även används för att genomföra denna studie. En närmre genomgång av dem kommer emellertid ske i samband med arbetets analyserande avsnitt. I detta stycke kommer enbart sociologen Pierre Bourdieu behandlas eftersom hans teorier i stort fungerat som grund för detta arbete. Det är främst Bourdieus teori rörande ägandet av materiella objekt, som kan tolkas som ett konstruktivt bidrag till en representation av individens symboliska och kulturella kapital, som är tillämpbar för denna studie. Bourdieu menar att då somliga objekt kan ses ha ett högre värde blir således ägandet av örättö materiella objekt viktigt. Genom att konsumera de objekt som värderas högt har individen till viss del möjlighet att påverka sitt kapital och således sin status. Det är emellertid inte självklart att ägande av örättö objekt leder till högre kapital och status. Habitus, eller eget kulturellt betingat arv, kan

²⁰ Journal of Material Culture, London: SAGE Publications, 1996.

utgöra ett hinder för att förflytta sig i den sociala hierarkin, vilket Bourdieu betonar.²¹ Bourdieus teori betonar alltså även den hierarkiska karaktär som blivit en allt större del av det moderna samhället, och som kan ses som en av de centrala delarna av konsumtion. Denna teori kan tolkas som en kritik till hur värde skapas och sedan används i dagens samhälle. Vad denna teori däremot inte bidrar med är någon större förståelse kring de mer subjektiva och personliga motiven bakom konsumtion och samlande, utan det handlar främst om en strävan efter örättö kapital.

Utöver teorier kring konsumtion och samlande kommer även överdrivet samlande och överdriven konsumtion, analyseras med hjälp av befintlig teori om beroende och tvångsmässigt handlande.

OM BÖCKER OCH VÄRDE

Teoretikern och sociologen Jean Baudrillard, kan ses som en av förgrundsgestalterna när det gäller att bilda teori kring den materiella kulturen i relation till konsumtion. Baudrillard menar, i likhet med Bourdieu, att när man konsumerar ett objekt så är det egentligen värdet, eller det objektet förmedlar, som man konsumerar och inte objektet i sig.²² Hans teoretiska synsätt skulle inledningsvis kunna associeras med marxismen, men Baudrillard kritiserar på många vis Marx tankar kring ett objekts värde och hur de skapas.²³ Baudrillard menade att värde är konstruerat, och inte något som är inneboende i objektet. Enligt honom finns det fyra olika sätt för ett objekt att erhålla värde som har betydelse vid konsumtion.²⁴ Inledningsvis kan man tala om ett objekts funktionella värde, det vill säga vad objektets syfte eller användningsområde är. Sedan dess ekonomiska värde som innebär vad ett objekt i sig är värt i ekonomiska termer. Baudrillard talar även om ett objekts symboliska värde där värdet bestäms av personen som konsumerar objektet. Slutligen tillskriver han objekt ett värde utifrån hur det förhåller sig till andra objekt. Att reda ut ett objekts värde kan till en början framstå någorlunda enkelt, men tittar man på värde utifrån Baudrillards teorier skapar värdering flera motsättningar. Funktionellt och ekonomiskt värde är förhållandevis lättare att urskilja, medan de andra bygger på mer subjektiv värdering. Att förena dem är svårt, enligt somliga omöjligt. Tittar man på bokens värde så kan man se att det även här finns två

²¹ Pierre Bourdieu, *Distinction: a Social Critique of the Judgement of Taste*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, cop, 1984, s. 172.

²² Jean Baudrillard, *The Consumer Society: Myths and Structures*, Thousand Oaks: Sage Publications, 1998, s. 31.

²³ Enligt Marx har varje objekt, eller vara, ett bruksvärde. Detta bruksvärde hänger i stort sett samman med hur mycket det kostat att tillverka varan, det vill säga råmaterialet och tillverkningens kostnad. Varje vara har också ett bytesvärde som kort innebär det köparen är villig att betala.

²⁴ Baudrillard, s. 24.

huvudsakliga värdesystem.²⁵ Det ekonomiska värdesystemet och det estetiska värdesystemet, och i de här systemen ser man svårigheten i att förena diskutera värde. För det ekonomiska värdet och estetiska värdet anses av många vara varandras motsats.²⁶ Det är emellertid mer komplicerat än så och därför kommer inte denna studie gå djupare in på den ständigt pågående debatten kring litteraturens olika värden, utan lämnar den därhän eftersom syftet med detta arbete inte är att diskutera värdegrunder.²⁷ Men böcker och litteraturs upphöjda status och betydelse i dagens samhälle kommer däremot diskuteras i arbetets analytiska del.

BIBLIOMANI Ó EN ANALYS

Arbetets analytiska avsnitt är disponerade så som följer. Inledningsvis kommer en överblick till bibliomanins uppkomst, dess historiska innebörder, men även en kortfattad språklig beskrivning av begreppet bibliomani ges. Detta följs sedan av exempel på hur fenomenet bibliomani gestaltats och omtalats genom tiderna, för att sedan avslutas med en tentativ analys av möjligheten att använda begreppet bibliomani för att beskriva en viss typ av relation mellan konsument och bok. Arbetets avslutande diskussion och sammanfattning går sedan att hitta under rubriken BIBLIOMANI Ó EN DEFINITION? *SAMMANFATTANDE DISKUSSION*, där även möjliga vidarestudier inom ämnesområdet diskuteras kortfattat.

BAKGRUND

Begreppet bibliomani började få en framträdande roll inom det litterära samtalet i Europa under mitten av 1700-talet. En följd av många olika faktorer så som romanens frammarsch, men även en växande fascination kring själva samlandet av böcker, som liknades vid en sportlig aktivitet, anses vara bidragande till bibliomanins uppkomst.²⁸ Enligt Jackson såg somliga även ett samband mellan bibliomani och slutet på den franska revolutionen, då en ökad tillgänglighet av antikvariska böcker kan ses som bidragande till ett ökat samlande.²⁹

²⁵ Kristina Lundblad, Anders Mortensen(red.), *Litteraturens värden*, Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2009, s. 143-156.

²⁶ Anders Mortensen(red.), *Litteraturens värden*, Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2009.

²⁷ Vill man läsa mer om hur böcker och litteratur värderas fungerar *Litteraturens värden*, Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2009, som en bra utgångspunkt.

²⁸ Karin Littau, *Theories of Reading: Books, Bodies, and Bibliomania*, Cambridge UK: Polity, 2006 s. 5.

²⁹ Lennard J. Davis, *Obsession: a History*, Chicago: University of Chicago Press, 2008, s. 121.

Det är även vid denna tidpunkt som allt fler böcker över lag kom att cirkulera, och då inte bara antikvariska böcker. Böckerna var inte heller enbart tillgängliga för adeln och aristokratin, utan avsevärt många från medelklassen blev engagerade i samlandet.³⁰ Några av dem samlade för att, precis som somliga inom adeln, uppvisa att man hade de ekonomiska tillgångarna som krävdes för att köpa böcker och äga eget bibliotek. För andra handlade det istället om möjligheten att genom litteratur bilda och utveckla sig själv.³¹ Böcker hade, under 1800-talet, blivit en central del av många människors liv och en större medvetenhet kring litteraturens värden infann sig, vilket även det kan ses som bidragande till det ökade samlandet av böcker runt om i Europa.

Ny teknologi kring tryckprocessen av böcker bidrog emellertid också till att allt fler ägnade sig åt att samla på böcker. Med hjälp av industrialiseringen, i form av gas, elektricitet och nya pressar, ökade kapaciteten och det blev allt billigare att tillverka böcker eftersom tryckkostnaden minskat. Det blev även enklare att trycka dem, vilket gjorde att fler böcker gavs ut och i allt fler upplagor. Tyvärr så medförde detta inledningsvis att utförandet av böckerna blev av enklare och sämre materiell kvalitet. Men det är i detta teknologiska skifte som en ökad efterfrågan på ovanliga böcker i små utgåvor växer fram, men även att förstaupplagan av en bok kom att värderas högt.³² Ur ett historiskt perspektiv kan man sammanfattningsvis se att bibliomani, och konsumtionen av böcker i stort, ökat vid historiskt viktiga samhälleliga förändringar, samt vid teknisk utveckling, ekonomiskt uppsving och industrialisering.

Begreppet bibliomani myntades alltså under mitten av 1700-talet, men det var först 1809 då doktorn John Ferriar i en dikt beskrev det beteende som han ansåg tillhöra en biblioman, som begreppet fick en av de till synes mer bestämda innebörder som faktiskt används än idag. Det vill säga där en ökarleksfullö relation till böcker övergått till ett överdrivet samlande av dem. Det var i hans dikt som bibliomani först betecknades som en sjukdom, en form av tvångsbeteende och beroende.

*What wild desires, what restless torments seize
The hapless man, who feels the book-disease!
The Bibliomane exclaims, with haggard eye,
"No Margin!" turns in haste, and scorns to buy
At ev'ry auction, bent on fresh supplies,
He cons his Catalogs with anxious eyes:*

³⁰ Littau, s. 39.

³¹ Jackson, s. 114.

³² Davis, s. 122.

*Where'er the slim Italics mark the page,
"Curious and rare" his ardent mind engage.*³³

Innan denna dikt publicerades hade bibliomani i stor utsträckning omfattat både ett överdrivet samlande av böcker, samt ett överdrivet läsande av litteratur. Då detta arbete behandlar det omfattande samlandet av böcker så kommer den bibliomani, som en person ansågs kunna råka ut för vid överdriven bokläsning, enbart nämnas kortfattat i detta avsnitt för att sedan lämnas därhän. Då själva ordet bibliomani bygger på de grekiska orden *biblion* för bok, samt *mania* för galenskap och vansinne,³⁴ borde detta således innebära att definitionen av biblioman som någon som lider av omätligt behov av att läsa egentligen inte stämmer överens med termen. Då det är bokens litterära innehåll som man är beroende av borde detta tillstånd snarare kallas ölitteraturomanö. Detta resonemang bygger emellertid på att det går att skilja på formatet bok och dess innehåll litteraturen, men de är på många vis beroende av varandra.³⁵ Men oavsett hur man väljer att se på en bok i förhållande till litteratur så är det svårt att föra samman ett väldigt positivt laddat ord som *bok* med vansinne och galenskap i form av *mani*. Därför talar man om detta överdrivna samlande som ett av de mer öangenämaö sorters begär, ett begär som egentligen inte är så skadligt, utan som faktiskt kan framstå bildande.³⁶ Det finns alltså en önskan att förringa och reducera de svårigheter som en biblioman skulle kunna råka ut för, vilket bidrar till att det blir lättare att gör sig lustig över begreppet bibliomani. Detta synsätt skulle möjligen kunna ses som en bidragande faktor till att det inte finns så mycket forskat kring, eller skrivet om bibliomani de senaste årtiondena.

Det finns däremot en hel del skrivet om örädlsanö inför vad bibliomani kunde innebära under 1700-talet och början av 1800-talet. I tidningar, filosofiska avhandlingar samt inom fiktionen, precis som Ferriars dikt, diskuterades möjliga problem med detta samlande, och man kallade det ödisease of the centuryö³⁷. Somliga gick så långt som att behandla det som ett medicinskt problem som krävde behandling, vilket innebar att boksamlandet medikaliserades. Att prata om symptom var inte ovanligt och "its medical symptoms range[d] from constipation, a flabby stomach and eye and brain disorders, to nerve complaints and mental disease"³⁸. Dessa symptom rörde emellertid främst överdriven bokläsning, men i viss mån samlandet av böcker. Bibliomani definierades alltså inledningsvis både som en önovel-reading

³³ Davis, s.122.

³⁴ Harper, s. 2.

³⁵ Lundblad, s. 143.

³⁶ Littau, s. 5.

³⁷ Littau, s.5.

³⁸ Littau, s.5.

disease feverö som drabbade och gjorde det svårt för läsare att genomföra vardagliga sysslor, men även som ett orimligt samlande av böcker. Och i synen på bibliomani som en sjukdom kan man, som tidigare nämnts, se hur den definition begreppet bibliomani till stor del har idag, det vill säga som ett tvångsbeteende, växt fram.

BIBLIOMANI SOM PATOLOGISKT TILLSTÅND

*öThe disease called bibliomania.ö*³⁹

Bibliomani definieras ofta idag som ett tvångsmässigt behov av att införskaffa böcker. Detta beteende innebär att man är i behov av att samla på böcker, och att bibliomanen är beroende av samlandet som aktivitet.⁴⁰ En definition av beroende är öbegär som har sådan styrka att det negativt påverkar individen psykiskt och socialt, men även kroppsligt.ö⁴¹ Den centrala betydelsen av beroende avser främst droger, dvs. njutnings- och berusningsmedel, men det finns en växande uppfattning om att mänskliga beteenden och aktiviteter kan vara potentiella beroendeskappare,⁴² således kan boksamlande som aktivitet räknas hit. Det kan röra sig om mänskliga öbeteenden så vardagliga och olika varandra som spel om pengar, videospel, rollspel av olika slag, motion, mat, sex, att skicka SMS, surfa på internet, spela onlinespel och titta på TV.ö⁴³ Denna typ av beroende är idag välkänd, men fortfarande omdiskuterad. För genom att definiera nämnda fenomen som beroenden medför man risken att all mänsklig aktivitet blir satt under granskning, däribland samlande och konsumtion.

Definitionen av beroende utökas ständigt, både hos lekmän och professionella. Därför är det viktigt att ha kännedom om vad som faktiskt karakteriserar ett beroende. Man brukar tala om en upptagenhet där man är uppslukad av aktiviteten, i detta fall av att samla på böcker, och att mycket av den dagliga tiden ägnas åt denna aktivitet. Kan man av någon anledning inte utföra aktiviteten så ägnas tanken åt den istället. När en aktivitet är beroendeskapande medför detta således att man vill och måste lägga ner mer tid på aktiviteten, det krävs alltså mer för att stilla sitt begär. Detta leder ofta till konflikt med omvärlden och konflikterna kan handla om lögner och att löften svikits. Samtidigt kan det

³⁹ Jackson, s. 511.

⁴⁰ Jackson, s. 527.

⁴¹ Thomas Nilsson. *Jakten på jackpot. En bok om spelberoende*. Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle, Fri Förlag, 2002, s. 30.

⁴² Nilsson, s. 28.

⁴³ Nilsson, s. 31.

handla om att man hamnar i konflikt med sig själv.⁴⁴ Det vanligaste är att konflikter uppstår för att man inte lyckas sluta med sitt beroende. För lyckas man inte med detta bildas det ofta en ond cirkel som bidrar till att man återgår till aktiviteten för att må bättre.

En biblioman anses lägga mycket tid och kraft på sitt samlande och det är inte ovanligt att de läggare sina resurser på böcker.⁴⁵ Ekonomiska svårigheter, samt att personens hälsotillstånd försämras, anses vara möjliga följder av denna form av boksamlande om det går till överdrift.⁴⁶ Uppoffringar görs för att värna beroendet av att samla på böcker. Detta kan även ses bero på att den som är beroende hyser föreställningen att positiva följder väntas. Vilka dessa positiva följder är kan variera från person till person, men man kan tala om aktiviteten som en genväg för att må bättre och detta kan även ses som en förklaring till varför somliga väljer att samla på böcker.⁴⁷ Svårigheten med att sluta samla handlar ofta om att man vänjer sig vid aktiviteten, och de öbelöningarö man erfar av samlandet, till den grad att man upplever fysiska och psykiska symptom när man inte kan utföra aktiviteten. Därför är återfall till aktiviteten ytterst vanligt.⁴⁸

Att prata om bibliomani som en form av beroende kan tyckas överdrivet, men ett tvångsmässigt beroende av att införskaffa böcker är emellertid en existerande definition. Utifrån detta mer psykologiska perspektiv hamnar böckernas innehåll, litteraturen, i skymundan förutsatt att det inte är själva läsakten, och den eskapism som den erbjuder, som personen är beroende av.⁴⁹ Men när det gäller bibliomani som boksamlande anses det inte spela någon roll vad det är för typ av bok, inte heller hur många av samma titel man får med sig hem.⁵⁰ Genre, författare, utförande eller ålder har ingen betydelse en biblioman utifrån denna definition. Böckerna fyller ingen litterär funktion för personen i fråga. Det handlar istället enbart om aktiviteten att införskaffa böcker. Således borde alltså inte estetiskt eller ekonomiskt värde vara av någon betydelse för bibliomanen utifrån detta perspektiv eller definition, men man får inte glömma att utförandet av tvångsmässiga beteenden och beroenden kan bidra till en känsla av nytthet och man skulle därför kunna säga att ett visst värde finns i aktiviteten att samla böcker.

⁴⁴ Nilsson, s. 31.

⁴⁵ Jackson, s. 56.

⁴⁶ Jackson, s. 56-57.

⁴⁷ Nilsson, s. 12.

⁴⁸ Nilsson, s. 32.

⁴⁹ Vill man läsa mer om eskapism eller liknande läsavanor är Janice Radways *Reading the romance: women, patriarchy, and popular literature*, Chapel Hill: Univ. of North Carolina Press, cop. 1991, att rekommendera. *Everyday readers: reading and popular culture*, London; Equinox, 2009, av Ian Collins bör även den nämnas.

⁵⁰ Jackson, s. 529.

BIBLIOMANI SOM NATURLIG LÄGGNING

*ōBooks began to collect round me, to stick to me,
to heap themselves upon me.ō*⁵¹

Det finns alltså en uppfattning om att bibliomani är ett resultat av en vana, ett beroende. Samtidigt finns en uppfattning, enligt Jackson, som hävdar att bibliomani är en del av somliga individers natur.⁵² Man menar även att bibliomani, utifrån detta perspektiv, kan ses som antingen något man faktiskt själv kan framkalla, samtidigt som det skulle kunna vara något medfött. Utgår man från att bibliomani är medfött skulle denna öroniskaö bibliomani både kunna inledas vid tidig ålder och sedan fortsätta livet ut, men även ligga latent fram tills att den bryter ut. Denna definition av bibliomani, som en del av somliga individers natur, kan därför även den kopplas samman med ett mer patologiskt tillstånd då den gå ur på att bibliomani följer samma mönster som somliga sjukdomar gör. Då dessa uppfattningar kring hur man blir biblioman diskuterades som mest aktivt fanns emellertid inte samma koppling mellan vana och sjukdom som det gör idag. Förståelsen för hur en vana kan bli ett beroende, vilket sedan klassas som sjukdom, är idag ett relativt erkänt sjukligt tillstånd,⁵³ vilket diskuterades i föregående stycke.

Talar man istället om bibliomani som karaktärsdrag, likt vainsinne eller galenskap, finns det en underliggande tanke kring utbrott.⁵⁴ Denna mani behöver inte nödvändigtvis utvecklas i en handvändning, utan har jämförts med en sjukdom som mässlingen för att den är öslow and obstinate about øcoming outø⁵⁵. Inkubationstiden är några veckor och går man obehandlad kan det leda till svåra följder, både för den med mässlingen och, enligt vissa, även den med bibliomani. Att man använt sig av mässlingen, som är en av de mest smittsamma sjukdomarna som en liknelse till det förlopp som en biblioman kan genomgå ger en bild av hur allvarligt man såg på bibliomani under 1800-talet då denna definition diskuterades som mest aktivt. Det finns emellertid inget som bevisar att bibliomani skulle kunna vara ärftligt eller sprida sig likt en epidemi. Det verkar mer troligt att det i sådana fall skulle handlar om ett socialt arv bundet till personen i frågas närhet och hur den sedan förhåller sig till böcker. Bibliomani framstår

⁵¹ Jackson, s. 598.

⁵² Jackson, s. 516.

⁵³ Nilsson, s. 29.

⁵⁴ Jackson, s. 516.

⁵⁵ Eugene Fields, *The Love Affairs of a Bibliomaniac*, Charlottesville: University of Virginia Library, 1996, s. 50.

emellertid mer som en avskild och isolerad ödåraktighetö.⁵⁶ Men trots det och utan hänsyn till om bibliomani ska ses som endemisk eller som en epidemi, där den föregående formen uppmärksammas och erkänts i större utsträckning så kan bibliomanin vid vissa tillfällen under de senaste århundraden visa ösigns of epidemic maniaö⁵⁷. Detta är troligen ett resultat av historiska och tekniska förändringar likt dem som diskuterades under rubriken BAKGRUND.

Det har hävdats att utbildning kan vara en av de bidragande orsakerna till att man kan framkalla latent bibliomani.⁵⁸ De som anser detta påståande sant menar att när somliga individer hamnar i en speciell relation till böcker, som för exempel en student eller akademiker som inte kan undvika böcker, är ett bibliomaniutbrott att vänta. Detta behöver däremot inte vara ett faktum för öpresence of books in small or great numbers is no inducement except when opportunity and inclination coincide.⁵⁹ Det krävs mer än bara skolgång för att bibliomani ska bryta ut. De som motsätter sig förklaringen kring hur bibliomani kan bryta ut genom utbildning, har emellertid inte utvecklat sitt argument nämnvärt, utan hävdar att det är en öunknown predisposition which our psychologists have not yet explainedö⁶⁰.

Om bibliomani nu inte enbart är orsakat av utbildning och tvungen närhet till böcker, så finns det enligt Jackson, dem som hävdar att somliga individer faktiskt kan attrahera böcker likt en magnet och på så vis inte kan undvika att drabbas av bibliomani.⁶¹ Detta skulle emellertid snarare kunna handla om att de uppmärksammar böckerna som finns i deras närhet eftersom de finner ett genuint intresse för dem. De skulle således kunna ses som en grupp av självvalda bibliomaner. Utifrån denna definition, som självvald biblioman, behöver bibliomani inte framstå lika ofördelaktigt som tidigare nämnda definitioner. Tittar man på hur begreppet bibliomani idag används i somliga forum på Internet kan man se begreppet bibliomani som mer av ett utbrett karaktärsbegrepp, det vill säga att begrepp som många gärna identifierar sig med.⁶² Det används emellertid med ett visst mått koketteri, och otaliga humoristiska hemmatester för hur man upptäcker en biblioman går att hitta,⁶³ men begreppet fungerar likväl som identitetsmarkör för individer som vill visa en tillhörighet till böcker och litteratur. Begreppet bibliomani kan utifrån detta perspektiv ses som ett modernt och trendigt

⁵⁶ Jackson, s.511.

⁵⁷ Jackson, s. 517.

⁵⁸ Jackson, s. 201.

⁵⁹ Jackson, Ibid.

⁶⁰ Jackson, Ibid.

⁶¹ Jackson, s. 326.

⁶² <http://www.google.com> Sökord: I'm a bibliomaniac. Addicted to books.

⁶³ [How to Identify Bibliomania | eHow.com](http://www.google.com) http://www.ehow.com/how_2334878_identify-bibliomania.html#ixzz1sNurGKSh Hämtad: 2012-04-23.

sätt att förklara en relation till böcker, eller möjligen en önskad relation till dem. Detta sätt att se på och använda sig av begreppet bibliomani skulle även kunna ses som sammanhörande med föreställningen om böcker och litteraturens upphöjda status och värde, som sedan i sin tur får spegla individen.

BIBLIOMANI SOM BIBLIOFILI

The Bibliophile is the master of his books.

*The Bibliomaniac is their slave.*⁶⁴

Sedan Ferriar publicerade sin dikt har begreppet bibliomani även kommit att diskuteras och definierats som en möjlig följd av bibliofili. Dessa tankar har emellertid väckt motstånd bland bibliofiler som anser att det de känner för, och hur de värderar böcker, inte ska liknas vid det förkastligt hanterande av böcker som en biblioman anses syssla med. Begreppet bibliofili, som även det har sitt ursprung i det grekiska språket, innebär att en person upplever en stark kärlek och uppskattning till böcker och därför väljer de att samla på dem. Detta innefattar inte enbart bokens yttre format, utan även dess textuella innehåll, och därför finner bibliofilen svårighet i att förlika sig med begreppet bibliomani. En bibliofili ser sig som *öa book collector of refined judgement, the quality of whose library reflects him or her exacting bibliographical standards*⁶⁵ och skiljs från *öbibliomania* by the degree of discrimination that is exercised in *acquiring books*.⁶⁶ Skillnaden mellan en bibliofil och en biblioman anses alltså utifrån denna uppfattning vara att bibliofilen väljer böcker, medan bibliomanen samlar dem på hög. Den ena uppskattar dem, medan den andra enbart ägnar sig åt att betrakta böcker som objekt.⁶⁷ Man bör utifrån detta perspektiv inte förväxla dem eller likna dem med varandra, men man skulle likväl kunna se utvecklingen från bibliofil till biblioman, då de båda i alla fall inledningsvis, utifrån somliga definitioner, visar uppskattning för böcker.

I *The Anatomy of Bibliomania* hävdar Holbrook Jackson däremot att bibliomani absolut borde ses som en form av bibliofili. För att befästa sin åsikt ägnar han tid åt att försöka definiera bibliomani och hur bibliomanin faktiskt inte behöver se likadan ut hos alla den drabbar. Vissa anser bibliomanin vara en ofarlig tillgivenhet till böcker, andra ser den som en skadlig sjukdom, vilket redan diskuterats i föregående avsnitt. Men det bör här nämnas att

⁶⁴ Jackson, s. 476.

⁶⁵ Suarez, Woudhuysen, Woudhuysen, s. 527.

⁶⁶ Suarez, Woudhuysen, Woudhuysen, Ibid.

⁶⁷ Jackson, s. 514.

Jackson, utifrån åsikten att bibliomani är ett sjukligt tillstånd, väljer att se bibliomani som något som inte ens en bibliofil kan undkomma risken att drabbas av, även om bibliofilerna själv ansåg sig kunna undvika det.⁶⁸ Det var alltså egentligen inte frågan om bibliomani som farlig åkomma som diskuterades i vissa kretsar, utan snarare hur man skulle kunna förlika sig med att bibliofiler kunde drabbas.

Jackson visar i sin studie hur både bibliofiler och bibliomaner har ägnat tid åt att skriva ner och arkivera sina böcker, samt att i bibliografier studera boken som fysiskt och kulturellt objekt.⁶⁹ De har skrivit instruktioner och manualer som beskrivit hur du hittar just det du söker och de har även ägnat sig åt att diskutera sitt beteende och hur allt fler börjat samla på böcker.⁷⁰ Utgår man ifrån dessa egenskaper blir det svårt att särskilja dem, men Jackson väljer däremot att särskilja de två begreppen när det handlar om hur man införskaffar böcker. När en bibliofil köper böcker så handlar det om att hitta örättö bok till ett överkomligt pris, menar Jackson.⁷¹ Bibliomanen har inte några problem med att hamna i ekonomiskt trångmål för att få äga en bok, vilken bok som helst. Även när man som bibliofil i vissa fall är villig att gå till det extrema för att få tag på en bok, så det inget emot det faktum att det finns bibliomaner som mördat för att lägga vantarna på en bok.⁷² Detta är extrema företeelser som inte på något vis står för alla bibliomaner, men som skulle kunna vara bidragande till varför man som bibliofil har svårighet att acceptera bibliomani.

Det är alltså inte enbart hur man värderar sina böcker som skapar svårighet med att förlika bibliomani med bibliofili, utan till stor del handlar det om hur man införskaffar sina böcker. Något som utifrån denna uppfattning även anses skilja dem åt är att bibliofiler inte köper ett redan befintligt bibliotek, utan de anser att ett privat bibliotek bör kompletteras genom enskilda väl utvalda bokköp. Man vill inte likna sitt privata bibliotek vid till exempel en bokaffär eller ett stort offentligt bibliotek. Det framstår viktigt att känna sina böcker utan och innan, att ha en relation till dem. Detta är inte av någon större betydelse för bibliomanen oavsett hur eller varför individen samlar på böcker.⁷³

Vad Jackson även synliggör i sin studie, men som hamnar utanför detta avsnitts område är att, enligt honom, så finns det en avsevärd skillnad mellan bibliofiler och den stora läsande

⁶⁸ Jackson, s. 511.

⁶⁹ Jackson, s. 591.

⁷⁰ Denna definition av biblioman, samt bibliofil, bör nu ses som delvis förändrad. När man talar om bibliomani idag ses det främst som en form av tvångsbeteende där denna typ av aktivitet inte längre genomförs.

⁷¹ Jackson, s. 472.

⁷² Jackson, s. 512.

⁷³ Jackson, s. 53.

massan som öhates to spend money on books⁷⁴, men som samtidigt använder stora delar av sin inkomst till att köpa populärlitterära böcker. Eftersom de, enligt Jackson, lägger pengar på vad som helst, skulle deras spenderande kunna liknas vid somliga definitioner av begreppet bibliomani. Men i hans resonemang blir det tydligt att Jackson inte ser populärlitterära böcker som värda att samla på och därför inte heller relevanta att diskutera i relation till bibliomani. Detta kan bero på att när en bok faller de stora massorna i smaken ogiltigförklaras den ofta.⁷⁵ I och med detta resonemang går möjligheten att koppla begreppet bibliomani till ett större perspektiv, det vill säga en form av konsumtionsperspektiv som berör alla, även förlorad.

BIBLIOMANI SOM BOKSAMLANDE

*There is more in a book than in any other hunted
thing once you have caught it.*⁷⁶

Att många väljer att samla på saker grundar sig ofta i en form av stolthet i själva ägandet, man vill ha något i sin ägo som inte grannen eller ens bekanta har.⁷⁷ Det man samlar på anses därför av många vara något ovanligt och eftertraktat. Den ofta förutfattade meningen om att objekt av avsevärd ålder utan vidare räknas som värdefulla är emellertid bristfällig. När det gäller samlandet av böcker innebär deras ålder inte att de automatiskt tillskrivs ett visst värde, utan ålderns betydelse för samlandet har att göra med att allteftersom tiden går så minskar antalet exemplar och boken kan då ses som mer ovanlig. Men det är inte enbart hur ovanlig en bok är som har betydelse för dess samlarvärde, utan även hur eftertraktad den är. Det finns böcker som bara är några år gamla som är av högre värde och är mer eftertraktade än böcker som har sitt ursprung hundra år tillbaka i tiden. Anledningen är att de önya böckerna redan nu ses som möjliga klassiker. Således borde även de populärlitterära böckerna, som Jackson avfärdar, kunna ses som värda att samla på. Ett nutida sådant exempel skulle kunna vara förstautgåvorna av J. K. Rowlings Harry Potter serie som redan har ett högt samlarvärde. Utöver hur ovanlig eller eftertraktad ett visst objekt är så får man inte heller glömma aspekten av sentimentalt samlarvärde och vilken betydelse det har för personen som samlar.

Värderingen av ett objekt kan alltså variera och således kan även hur en biblioman värderar böcker variera. Att en bok öis genuinely important; if it stands out as a notable

⁷⁴ Jackson, s. 53.

⁷⁵ Lundblad, s.152.

⁷⁶ Jackson, s. 445.

⁷⁷ Brewer, s. 7.

contribution to literature or knowledge; if it marks a new era in literary technique or is the first published work on a widely known subject, then it has every likelihood of being valuable,ö⁷⁸ behöver inte betyda att en biblioman anser den värdefull. Samma sak gäller om antalet exemplar sedan är begränsat har den även möjlighet att ha ett högre ekonomiskt värde. Men detta behöver inte heller innebära att en biblioman inte värderar dem, eller utifrån vilka premisser de har betydelse. Teoretikern och sociologen Baudrillard har vid flertalet tillfällen försökt att besvara frågan varför vi samlar på saker. Han sammanfattar det som att impulsen att äga och ha något grundar sig i att objekten speglar oss. Det handlar enligt honom alltså inte enbart om att äga något som grannen saknar, utan att objektet blir viktigt för att det säger något om samlaren. Samlarens ölibrary should be his portraitö och ö[t]he *very essence of a collection of books is that it should have individuality*ö⁷⁹. Det är denna spegling som dagens konsumtionssamhälle anses styras av. För ö[m]änniskor köper inte bara produkter för vad de kan göra utan också för vad de betyder.ö⁸⁰ Det är samlandet av ett öjagö som gör att man samlar, vilket även kan ses som ett mål. Således blir ett slut på samlandet och en färdig samling även ett slags slut, eller till och med död för samlaren, enligt Baudrillard.⁸¹ Att upprätthålla ett samlande av en viss sorts objekt kan därför vara av största vikt och betydelse, men om man samlar likt en biblioman utifrån definitionen att det inte har någon betydelse vilka böcker som införskaffas, så kan man fråga sig vad det egentligen säger om bibliomanen.

För att återknyta till att det privata biblioteket ska vara en spegling av boksamlaren finns följaktligen föreställningen om att en sann boksamlare måste samla utifrån ett personligt syfte.⁸² Det man samlar på ska inte vara styrt av trend, inte heller enbart placeras på en hylla för att aldrig röras, utan ö[h]e must keep his books for useful studies, delightful readingö⁸³. Böckerna måste vara mer än bara egendom och ha ett högre syfte. Baudrillard menar att i en tid av öfaltering religious and ideological authorities,ö blir objekt ö[a] way of becoming the consolation of consolation, an everyday myth capable of absorbing all our anxieties about time and death.ö⁸⁴ Böcker blir mer än bara föremål på en hylla, de blir ett hjälpmedel för att finna ordning och strukturera livet på, hävdar han, och detta går att återknyta till tanken på bibliomani som beroende. Baudrillard ser även på samlandet som en enklare investering än,

⁷⁸ Brewer, s. 15.

⁷⁹ Jackson, s. 449.

⁸⁰ Sidney J. Levy, *Brands, Consumers, Symbols, and Research*, Thousand Oaks: Sage Publications, 1999.

⁸¹ Baudrillard, s. 28.

⁸² Jackson, s. 565.

⁸³ Jackson, s. 449.

⁸⁴ Baudrillard, s. 31.

låt oss säga en investering i mänskliga relationer. Objekt kan kontrolleras och behandlas utifrån skilda premisser, det blir mycket enklare än att förhålla sig till människor.⁸⁵

Vad boksamlare egentligen får ut av böckerna kan diskuteras i det oändliga. Man kan se boksamlandet som en möjlighet att ta del av en rådande kanon. För i de flesta fallen handlar ju samlandet av böcker om att man samlar på erkända författare vars litterära texter tillskrivits ett högt litterärt värde. Detta innebär att de flest som samlar på böcker kommer i kontakt med de bästa inom litteraturen, vare sig det gäller dåtida eller samtida författare. Andra menar, till skillnad från tidigare perspektiv som tagits upp i detta avsnitt, att boksamlare inte nödvändigtvis läser alla de böcker som de samlar på sig, och således borde bibliomaner kunna definieras som boksamlare, då föreställningen att de borde göra det känns orealistisk eftersom de ofta äger så pass många böcker att de skulle räcka en livstid.⁸⁶ Här har vi sålunda ännu en definition av begreppet bibliomani, och en som är enkel, men kanske lite väl vid.

BIBLIOMANI SOM KONSUMTIONSAKTIVITET

*öCollecting lies near to the hearts of many of us, and close also to our social mind and our ability to understand ourselves and the world we live in.ö*⁸⁷

Tittar man på hur det sett ut de senaste årtiondena så ser man att nästan var tredje person i Europa samlat på någonting.⁸⁸ Detta innebär således att runt 30 procent av Europas invånare identifierar sig som samlare och låter samlandet av en viss typ av föremål vara en stor del av deras liv. Att samla kan ses som ett socialt fenomen där samlandet av ett speciellt objekt av en viss anledning är av stor vikt, men det har även en personlig och emotionell dimension, vilket diskuterades i föregående avsnitt. Utvecklingen av konsumtionssamhällen har haft en stor effekt på hur man väljer att se på världen och hur man betraktar överflödet av producerade objekt som något man önskar och begär. En av de tydligaste yttringarna av att se på världen genom de objekt man äger är de privata samlingarna där samlandet är en sysselsättning, likt konsumtionen, som ständigt strävar efter att uppfylla en fullständighet hos personen, och en ihållande tro på att lycka existerar efter varje tänkt inköp.⁸⁹

⁸⁵ Baudrillard, s. 30.

⁸⁶ Brewer, s. 16.

⁸⁷ Russell W. Belk, *Collecting in a Consumer Society*, London: Routledge, 1995, s. 21.

⁸⁸ Belk, s. 28.

⁸⁹ Belk, s. 72.

Trots att samlande kan ses som en konsumtionshandling, så är förhållandet mellan just konsumtion och samlande relativt outforskad.⁹⁰ Tanken att samlande är en konsumtionshandling och att denna handling styrs av samma kulturella processer som andra konsumtionsaktiviteter har därför inte analyserats i någon större utsträckning. Men utgår man ifrån denna tanke kan man se att massproduktion, massdistribution och främst masskonsumtion har paralleller till ett växande individuellt massamlande.⁹¹ När man idag tittar på bibliomani skulle man alltså kunna se det som en konsumtionsaktivitet. Det finns således möjlighet att använda och applicera begreppet på ett nytt användningsområde och på så vis ge det en aktuell innebörd och definition.

Konsumtion har under lång tid ansetts vara något i bästa fall trivialt, men ofta associeras det till något destruktivt,⁹² likt begreppet bibliomani. Ordets ursprung och vad det förknippas med säger en del om dessa mer negativa inställningar till begreppet. Själva ordet konsumera härstammar från latinets *consumere* och började användas under 1300-talet. Det betydde då att förtära eller förbruka något.⁹³ Att tala om en *konsument* gjorde man inte före 1500-talet, men när konsument började användas hade även det en negativ klang. Dessa negativa associationer förstärktes när man under 1800-talet använde ordet konsumtion som en benämning på tuberkulos då sjukdomen sågs öförbrukaö lungorna. Den form av konsumtion som man talar om idag, det vill säga det moderna ordet för konsumtion, härstammar även det från latin, men istället från ordet *consumare*. Skillnaden i betydelse, dem emellan, gör dem till varandras motsatser då *consumare* syftar till att fullborda och fullända något. Det finns alltså en inneboende motsättning i konsumtionsbegreppen, precis som det gör i begreppet bibliomani, det vill säga att förbruka och förtära eller att fullborda och fullända. Det franska ordet *consommer* innefattar dessa motsättningar och sätter fingret på det samtida konsumtionsbegreppet, det vill säga, att samtidigt förbruka och skapa nya värden.⁹⁴ Allt eftersom har de mer utpräglat destruktiva kopplingarna till själva ordet konsumtion ökat. Man talar ofta om en överkonsumtion, vilket kan kopplas samman med den form av aktivitet som en biblioman skulle kunna ses bedriva. Det är här jag ser en möjlighet att föra in och använda begreppet bibliomani utifrån tanken att det är ett överdrivet samlande av böcker som definierar en biblioman.

⁹⁰ Belk, s. 19.

⁹¹ Lundblad, s. 152.

⁹² Jacob Östberg, Lars, Kaijser, *Konsumtion*, Malmö: Liber, 2010, s. 12.

⁹³ Karin M. Ekström, Helene, Brembeck (red.), *öMorals and Metaphors: The Meaning of Consumptionö*, *Elusive consumption*, Oxford: Berg, 2004, s. 11.

⁹⁴ Östberg, Kaijser, s. 13.

Det finns ett talesätt som säger; visa mig din bokhylla och jag ska säga dig vem du är, vilket jag tror har en stor inverkan på hur vi faktiskt konsumerar böcker. För allt oftare ser man sig själv och andra som konsumenter till skillnad från yrkesgrupp, klass, etnicitet eller kön.⁹⁵ Böcker, i antal och form, blir ett sätt att identitetsmarkera sig själv och sin relation till andra människor, men även sin relation till litteraturen och böckerna. Som tidigare nämnts används begreppet bibliomani på olika internetforum och bloggar med stolthet. Att äga många böcker är, i detta fall, något man vill att andra ska veta eftersom det vi konsumerar säger något om vem vi är. En reaktion på ett postmodernt samhälle menar vissa och hänvisar till attö[k]onsumtionen var en del av en ny värld, men konsumtionen var också med och skapade den.⁹⁶ Den konsumtion som ägde rum tidigare var ofta knuten till en mer kolonial handel av varor som kaffe, te och kryddor, men med framväxten av ett industrisamhälle sattes en ny samhällsordning i bruk. Ett konsumtionssamhälle uppstod där det producerades mer än vad som konsumerades och vissa produkter ansågs mer värdefulla än andra. En bok av rätt innehåll och form skulle kunna räknas till de mer värdefulla i dagen samhälle, trots att eller på grund av att det finns en svårighet att likna böcker vid andra varor och produkter.⁹⁷

I detta nya konsumtionssamhälle skulle sedan överflödet av det som producerades och genom denna fördelning skapades olika grupperingar i samhället.⁹⁸ Konsumtionen blev individfokuserad och ett sätt att klättra i olika statussammanhang. Detta likt Bourdieus tanke kring det hierarkiska moderna samhället som styrs av värde.⁹⁹ Man uttryckte vem man var genom sin konsumtion och det blir således även ett kommunikationsmedel. Det blir ett sätt att föra dialog med andra, samtidigt som man genom konsumtion förhåller sig till olika grupper i samhället. Bibliomani skulle ur denna synpunkt kunna ses som ett aktivt val gjort av en individ för att förhålla sig till andra bibliomaner, vilket tidigare nämnts, men detta gäller även andra grupper så som bibliofiler.

Sociologen George Simmel menar att konsumtion gör att man öblir någonö genom att förse sig med konsumtionsobjekt som tydligt kan tolkas av andra och visa tillhörighet. Det handlar om att skaffa sig en viss status genom sina inköp. Boken med sin särskilda förmåga att kombinera ett materiellt föremål med ett immateriellt värde gör att personen som köper den erhåller en del av den speciella status som boken har i samhällskulturen.¹⁰⁰ Thorstein Veblen, även han sociolog, har studerat hur konsumenter kommer i besittning av status. Att härma och

⁹⁵ Monroe Friedman, "The consumer culture research landscape", *The Journal of American Culture*, nr. 30, 2007.

⁹⁶ Östberg, Kaijser, s. 11.

⁹⁷ Ann Steiner, Anders Mortensen(red.), *Litteraturens värden*, Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2009.

⁹⁸ Östberg, Kaijser, s. 21.

⁹⁹ Susan M. Pearce, *On collecting: an investigation into collecting in the European tradition*, London: Routledge, 1995.

¹⁰⁰ Lundblad, s.143.

ta efter individer som redan anses erhålla status och makt har, enligt Veblen, varit en väl använd metod. I sin granskning av nyrika amerikaner på östkusten under förra sekelskiftet, som tjänat sina pengar på industrialiseringen, fann han att de för att visa sin framgång konsumerade likt den gamla europeiska överklassen.¹⁰¹ Genom sin undersökning påvisar Veblen en dynamik som fortfarande råder i dagens konsumtionsamhälle då vad vi konsumerar ändras, men anledningarna och motiven till varför vi konsumerar förändras i mindre grad. Veblens forskning visade att konsumtion till stor del handlade om att visa hur mycket ekonomiskt kapital man hade. Genom att visa att man har det gott ställt får man makt och status. Då många lever efter premissen att livet skulle vara mycket enklare bara man hade denna makt och status, väljer man att härma dem med ekonomiskt kapital när man konsumerar. Ser man till hur samlandet av böcker i Europa tog fart som en strävan efter ett privat bibliotek, likt överklassens, stämmer denna teori. Att drivkraften till konsumtion enbart skulle vara att efterapa dem med pengar känns emellertid som ett bristfälligt resonemang. Det rör sig nog snarare om ett begär efter att ha det andra har, vilket självklart skulle kunna vara pengar, men inte nödvändigtvis. Det skulle även kunna handla om att erhålla ett symboliskt kapital genom sina inköp. Baudrillard's teori kring varför vi samlar går hand i hand med denna tanke. Det handlar idag kanske inte så mycket om att det ska framstå som om man har pengar, utan snarare som om att man har ököllö genom det man konsumerar. För det går inte bara att konsumera, man måste även konsumera rätt. Vilt skilda personer kan konsumera samma objekt, men uppleva olika konsumtionsupplevelser.¹⁰² Det kanske inte är vilka objekt man konsumerar som är avgörande, utan själva inställningen man har till konsumtionen och objektet som är av betydelse. När man talar om böcker så är frågan om värdering en fråga med många svar. Och, som tidigare nämnts, så är det ofta utifrån två värderingssystem som böcker och litteratur värderas. Hur relationen dem emellan fungerar är däremot oklart, och att de alltid värderas i en social kontext bidrar till att bedömningen av böckers värde kan variera.¹⁰³ Därför kan man ifrågasätta definitionen av bibliomani som ett samlande av böcker utan minsta tillstymmelse av värdering. Det troliga är väl snarare att en biblioman inte alltid värderar böcker utifrån samma premisser som dem som besitter litterär auktoritet i dagens samhälle.

¹⁰¹ Thorstein Veblen, *The theory of the leisure class: An economy study in the evolution of institutions*, New York: Adamant Media Corporation, 2005.

¹⁰² Östberg, Kaijser, s. 74.

¹⁰³ Anders Mortensen(red.), *Litteraturens värden*, Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2009.

Det finns emellertid en strävan i dagens konsumtionssamhälle som kan ses som grundläggande, nämligen begäret efter att vilja ha mer. Utgår man ifrån definitionen av bibliomani som ett behov av att äga, och äga mer, kan man se en tydlig koppling mellan aktiviteterna. Man talar om att drömkonsumtionshorisonten alltid ligger en liten bit bort, alltid ett köp bort. Sociologen Juliet Schor har i flertalet studier undersökt hur konsumenters materiella ägodelar hänger samman med deras upplevda lycka. Generellt upplever de flesta som deltagit i hennes studier att de skulle vara lyckligare om de kunde vara helt materiellt tillfredsställda oavsett ekonomisk utgångspunkt.¹⁰⁴ Det handlar alltså om att ölite merö är svaret på lycka och det är detta begär som kan ses som en drivande kraft i konsumtionssamhället. Enligt denna tanke slutar man inte konsumera efter att behovet är tillgodosett, utan man fortsätter konsumera likt det beroende som beskrevs under BIBLIOMANI SOM PATOLOGISKT TILLSTÅND. Somliga menar att det är begäret efter konsumtionsobjekt som egentligen är målet med konsumtion.¹⁰⁵ Har man inget begär för begäret framstår man som en person som förlorat inställningen att livet kan levas bättre. Detta likt Baudrillard's syn på samlande.

De konsumtionsobjekt som vi väljer att omge oss med kan även ses som en del i hur vi uppfattar oss själva, som tidigare nämnts. I artikeln *Possessions and the extended self* visar Russel Belk hur man, när man talar om vem man är, ofta relaterar det till vad man har. Utifrån den ståndpunkten har konsumtion, i form av konsumtionshandlingar och konsumtionsobjekt, blivit en väsentlig faktor för den enskilda individen.¹⁰⁶ Att diskutera sin bibliomani på olika forum kan således ses som ett sätt att kommunicera hur vi uppfattar oss själva med hjälp av objekt. För det handlar om att förstå sig själv och andra genom det vi konsumerar. Konsumtion har blivit nästan som ett språk¹⁰⁷, ett sätt att kommunicera en identitet, men många skulle nog anse att man inte kommunicerar varje gång man konsumerar för konsumtion framställs som ofta som tudelad. Dels finns bilden av konsumtion som är nödvändig och därför motiverad av ett behov, där man till exempelvis köper en bok för att man behöver något att läsa. Dels som konsumtion av en mer symbolisk karaktär, där boken man köper är köpt med en bakomliggande tanke kring var den kommer bidra med till individens sociala status. Den sistnämnda framställs ofta som motiverad av ett begär och att det främst är den som säger något om individen.

¹⁰⁴ Östberg, Kaijser, s. 30.

¹⁰⁵ Östberg, Kaijser, s. 69.

¹⁰⁶ Östberg, Kaijser, s. 19.

¹⁰⁷ Östberg, Kaijser, s. 8.

Uppdelningen av konsumtion styrd av behov respektive begär är influerad av marxismen, men denna förenklade uppdelning ifrågasätts och anses sakna vetenskapligt belägg.¹⁰⁸ Det finns ingen forskning som vittnar om att man som konsument först tillfredställer sina grundläggande behov för att sedan tillfredställa sina begär. Forskning visar istället att det inte finns någon anledning till att dela in konsumtion i någon form av behovstrappa, likt Abraham Maslows, då mycket talar för att oavsett om man ur en ekonomisk synpunkt enbart har råd att tillgodose sina behov så slutar man inte konsumera det man begär.¹⁰⁹ Det är tvärtom avgörande att man lyckas upprätthålla ett visst sken genom att konsumera inte enbart det man behöver, utan även det man begär. Detta agerande beskriver även bibliomanen, som inte har några problem att undvara somliga behov för att tillgodose sitt begär för böcker.¹¹⁰

Ett begrepp som är av stor betydelse i dagens samhälle och som blir tydligt utifrån ett konsumtionsperspektiv är *identitet*.¹¹¹ Det är något som gärna framställs som intuitivt. Något som är givet och bara finns där, utan ett aktivt sökande, och identitet har länge setts som något statistiskt förankrat i faktorer så som socialklass, yrkesval eller utbildning för att nämna några. Att identitet skulle kunna skapas aktivt av personen i fråga är en relativt ny tanke. Anthony Giddens och Zygmunt Bauman, två sociologer, menar att det däremot skett ett skifte när det handlar om identitet. Tidigare såg man en persons identitet utifrån vad man producerade, det vill säga det man faktiskt tillförde samhället. Då identitet idag till stor del är sammanlänkad med konsumtion är den inte längre statisk i samma utsträckning. Fördelarna skulle så till synes vara att det är mycket enklare att genom konsumtion förändra sin identitet än vad det skulle vara att till exempel vidareutbilda sig eller byta yrke. Möjligheten till personlig förverkligande har ur denna synpunkt ökat och man brukar mena att en person bygger upp en bild av sig själv, en idealbild, som man sedan försöker leva utefter.¹¹² Det har hävdats att stora delar av vårt konsumtionssamhälle bygger på att man som individ anser sig ha möjligheten att genom konsumtion realisera sin idealpersona. Man kan se identitetsskapandet som en process där en person genom att införskaffa sig ett speciellt objekt utgår från att objektet kommer att tolkas av samhället på ett speciellt vis. Denna tendens, som redan tidigare nämnts, ger konsumtionsobjekt en symbolisk karaktär, där boken som objekt ska förstås som mer än bara ett objekt, eftersom det rymmer och signalerar olika värden. Genom att konsumera örättö böcker, men även böcker överlag, bidrar till att man kan skapa sig örättö identitet. Vem det är

¹⁰⁸ Lennart Sjöberg, öMaslowmytenö, *Folkvett*, 2, Från: <<http://www.vof.se/folkvett/19992maslowmyten>>. Hämtad: 2012-04-23

¹⁰⁹ Östberg, Kaijser, s. 11.

¹¹⁰ Jackson, s. 511.

¹¹¹ Nils Hammarén, Thomas, Johansson, *Identitet*, Malmö: Liber, 2009, s. 29.

¹¹² Anthony Giddens, *Modernitetens följder*, Övers. Joachim, Reltzloff, Lund: Studentlitteratur, 1996.

som avgör vad som är örättö böcker eller ögodö litteratur är en väldigt intressant fråga, men eftersom detta arbete inte har som syfte att reflektera över detta mer ingående lämnas frågan därhän. I denna diskussion kring värden finns däremot även roten till de svårigheter som uppstår när man försöker att sammanföra begreppet bibliomani, men även i viss mån denna form av konsumtionsbeteende, med böcker och litteratur. Att likna böcker vid vilken annan konsumtionsprodukt som helst möter ofta motstånd, vilket kan ses bero på att böcker associeras med väldigt positiva värden och föreställningar. Begreppet bibliomani, eller ett överdrivet samlande, som i sin tur främst definieras utifrån negativa aspekter, blir därför svårt att förena med den ögodaö litteraturen. Då detta arbete främst hade som syfte att undersöka vilka olika definitioner det finns av begreppet bibliomani, samt vad bibliomani enligt dessa definitioner innebär, lämnas även denna tanke kring den oangripbara litteraturen och dess värde öppen för eventuell vidarestudie.

BIBLIOMANI- EN DEFINITION? *SAMMANFATTANDE DISKUSSION*

Efter att ha utfört denna begreppsanalys menar jag att det är svårt att ringa in begreppet bibliomani om man inte väljer att generalisera, då begreppets omfång visat sig vara omfattande. Begreppet har kommit att röra både bibliomani som beroende, men även som omätlig bokläsning. Samtidigt har det setts som ett överdrivet samlande, men även som en uppskattning av böcker och de värden som tillskrivs litteratur för att nämna några av de definitioner som detta arbete tagit upp. Men eftersom det inte genomförts någon studie inom detta arbetes ämnesområde upplever jag emellertid inte detta som ett nederlag. En av svårigheterna med begreppsanalys är att ge en definitiv definition, vilket jag var väl medveten om inför arbetets start. Förhoppningen med arbetet var emellertid att med befintlig uppfattning om bibliomani, samt teori kring samlande, litterärt värde och konsumtion diskutera bibliomani utifrån en begreppsanalys. Detta för att bidra med en mer aktuell och mer entydig definition av begreppet bibliomani och det menar jag att jag gjort i BIBLIOMANI SOM KONSUMTIONSAKTIVITET. Olika teoretiska perspektiv har alltså prövats och analyserats och med utgångspunkt i det framvisade resultatet anser jag att det inte är något problem att använda sig av begreppet bibliomani för att tala om en form av konsumtionsaktivitet, kopplad till böcker, som faktiskt bedrivs idag.

Reflekterar man över de användningsområden som behandlats i arbete ser man emellertid också att oavsett om man talar om bibliomani som akut eller kronisk sjukdom, något man

skaffar sig eller som är medfött, något som sprider sig likt en epidemi, så har den omåttliga och ibland överdrivna passion för böcker varit den gemensamma nämnaren, om än i varierande grad. Det har alltså ingen betydelse om bibliomanin är generell eller särskild, när eller var den påträffas. Det spelar heller ingen roll om den yttrar sig i form av mani på att förvärva, eller som specialisering inom en viss sorts böcker. Inte heller om det rör sig om hamstring, bokläsning, konsumtionsaktivitet, eller värdeskapande samlande. Bibliomani kan utan hänsyn till detta ses innebära en och samma sak, det vill säga att bibliomani egentligen inte skiljer sig från andra fixeringar kring objekt förutom i dess materiella form.¹¹³ Definitionen på begreppet bibliomani kan således även utifrån detta perspektiv generaliseras och ringas in. Bortser man från att begreppet kan användas inom flera olika kontexter så ligger emellertid den egentliga svårigheten i det som finns innanför bokens materiella form, det vill säga litteraturen och dess status.

Arbetets resultat och analys har, som tidigare nämnts, öppnat upp för problematiken kring den generella föreställningen om böcker och litteratur som något oangripligt gott. För problemet som bidrar till att det är svårt att prata om bibliomanin och det ohämmade samlandet, oavsett närmre definition, ligger egentligen inte i att det inte uppfyller de beteendemönster som kan kopplas samman med till exempel konsumtion eller samlande, utan snarare i att böcker och den litteratur de innehåller främst associeras med väldigt positiva värden medan ett bibliomaniskt sätt att inskaffa böcker kan ses som negativt. Bibliomani bemöts därför av ett visst motstånd. Denna problematik kring bibliomani i förhållande till den ögodaö litteraturen skulle kunna resultera i en vidarestudie inom ämnesområdet, samt ses som ett bidrag till det ständigt rådande samtalet kring litteraturens olika värden. Hur litteratur och böcker värderas, deras innebörd och hur det påverkar hade alltså varit av intresse att undersöka mer ingående. Att applicera ett genusperspektiv på bibliomani hade även det varit intressant då majoriteten av dem som läser och köper böcker är kvinnor, samtidigt som bibliomani genom tiderna setts som en manlig aktivitet.¹¹⁴

Det som emellertid väcker mest funderingar och tankar kring tänkbara vidarestudier är möjligheten att utveckla och applicera begreppet i relation till dagens bokmarknad. För väljer man att se bibliomani som en form av konsumtionsaktivitet så skulle man mer konkret reflektera över hur dagens bokmarknad, som är en del av det konsumtionssamhälle i vilket de flesta redan överkonsumerar, faktiskt kan vara bidragande till ett bibliomaniskt fenomen.

¹¹³ Davis, s. 122.

¹¹⁴ Jackson, s. 213.

Tittar man förslagsvis på utgivningen av bokserier skulle denna kunna ses som delaktig till att skapandet av ett bibliomaniskt beteende hos sina konsumenter. Detta till följd av att konsumenten i viss mån fastnar i ett behov eller ötvångö av att konsumera fler böcker, då det enbart är genom fortsatt konsumtion av serien som de kan nå handlingens slut. Millenium-trilogin av Stieg Larsson, Harry Potter böckerna av J. K Rowling, Hungerspelen av Suzanne Collins och, inte att förglömma Twilight sagan av Stephanie Meyer, är alla väldigt omtyckta bokserier som skulle kunna vittna till denna form av konsumtion. Det är dock främst, med undantag från Millenium-trilogin i detta fall, böcker som riktar sig till barn och unga vuxna som så tydligt bygger på detta format,¹¹⁵ men man skulle likväl kunna nämna deckar- och kriminalromaner som likvärdiga dem trots att de ofta beskrivs som fristående böcker. Att böckerna är fristående, och går att läsa utan någon inbördes ordning, behöver inte innebära att de fungerar annorlunda än bokserierna som nämnts tidigare. De kan fortfarande ses som sammanfogade då handlingen ofta förläggs till samma plats, samt att protagonisten är ständigt återkommande. Detta är omständigheter vilka skapar en relation mellan bok och konsumenten, eller kanske snarare författare och läsare, och det är denna relation som i sin tur kan resultera till att konsumenten öbara måsteö köpa den senaste boken utgiven av författaren.

Tittar man på en annan typ av bokserieutgivning som Albert Bonniers Klassikerserie, där den gemensamma nämnaren inte är författare eller handling, utan där det istället är texternas värde och deras status som klassiker som förenar dem, så kan konsumtionen av dem trots det fungera under samma generella premisser. Konsumenten kan uppleva samma behov av att man bara måste ha alla böcker i serien. Kanske inte alltid för att läsa dem utan då istället för de värden de erhåller. Det kan, som tidigare nämnts i detta arbete, röra texternas litterära värde, men även dess materiella värde där ompaketeringen av verken i form av ny illustration och design säkerligen kan bidra till att man känner ett behov av att konsumera alla böcker i Albert Bonniers Klassikerserie.

Vad jag vill markera med dessa exempel och resonemang är alltså att utgivning i bokserieformat kan bidra till att man konsumerar mer, och att det egentligen inte alltid är nödvändigt. Därför hade det varit intressant att analysera bokserieutgivning, samt liknande företeelser¹¹⁶ som faktiskt förmår konsumenter att köpa mer än en bok trots att det kanske inte inledningsvis var konsumentens mening eller mål. Det hade alltså, som tidigare nämnts, varit

¹¹⁵ Kristina Wählin, Maj Asplund Carlsson, *Barnens tre bibliotek. Läsning av fiktionsböcker i slukaråldern*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag, 1994.

¹¹⁶ Bokhandlarnas säljknep öTa 4 betala för 3ö skulle kunna ses som ett sådant.

tänkvärt att titta närmare på hur bokmarknaden strategiskt skapar produkter som inbjuder till ett behov av fortsatt och ökad konsumtion likt bibliomani.

Utgivningen och den marknadsföring som bedrivs för dessa bokserier skulle lämpligen användas som material och sedan sättas i relation till begreppet. Då all utgivning och marknadsföring, av böcker i allmänhet, ofta är anpassad efter identifierbara kundgrupper skulle denna information även kunna leda till att man faktiskt ytterligare kan ringa in bibliomanen. Det finns emellertid ingen föreställning om att alla inom de kundgrupper som de olika bokserierna riktar sig till konsumerar likt en biblioman, men det skulle kunna vara en bra utgångspunkt för att identifiera dem som gör det. Detta skulle i sin tur kunna resultera i att man mer konkret kan rikta bokutgivning och marknadsföring mot en tydlig bibliomanisk kundgrupp. För bibliomani behöver inte vara något negativt om man väljer att se på fenomenet utifrån bokmarknadens perspektiv, som i det stora hela måste ses öunderkastad samma ekonomiska lagar som andra produkter¹¹⁷. En ökad kunskap kring begreppet bibliomani, samt bibliomanen borde i detta avseende innebära en fördel då man kan knyta dem, med sitt ohämmade konsumerande, till sin produkt och därför sälja mer. Att förstå och tillgodose bibliomanens behov och önskemål borde således vara av vikt och även en anledning till vidarestudier inom detta arbetets ämnesområde.

En tanke som även dyker upp vad det gäller möjligheterna med att ha identifierat bibliomanerna som en egen kundgrupp är att förståelsen kring dem skulle kunna generera fler bibliomaner. En möjlig utgångspunkt för en vidarestudie inom detta område skulle kunna ta avstamp i forskning gjord kring öbokslukaråldern. Denna tanke bygger på förmodan att bibliomani kan inledas vid en tidig ålder, vilket diskuterats i detta arbete, och att bokslukareåldern då skulle kunna ses som en inledningsrit till en bibliomanisk konsumtion av böcker. Några som tittat närmre på bokslukaråldern är Kristian Wåhlin och Maj Asplund Carlsson. I *Barnens tre bibliotek*, en enkät- och intervjuundersökning om barnas läsande under 1990- talet förklarar de bokslukarbeteendet och slår fast att det finns två delade uppfattningar om slukaråldern och dess innebörder.¹¹⁸ Den ena uppfattningen, ser slukaråldern som en period som inträffar under mellanstadiet, alltså när barnet är mellan 9-12 år. Själva perioden utmärks av att läsaren slukar bok efter bok, vilket i sig inte skiljer sig nämnvärt från hur en biblioman kan kasta sig över och konsumerar böcker. Vad som läses brukar i regel innefatta omfattande serier där samma huvudkaraktär råkar ut för samma slags

¹¹⁷ Ann Steiner, Anders Mortensen(red.), *Litteraturens värden*, Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2009, s. 162.

¹¹⁸ Pia Cederholm, Anders Danell, *Läsarens guide*. Kursbok i litteratur och litteraturvetenskap. Malmö: Gleerups, 2003.

händelser var gång, vilket skulle kunna förenas med min föreställning om att bokserieutgivningen kan ses som bidragande till en bibliomanisk konsumtionsaktivitet. När serien är utläst går man vidare till liknande serier inom samma genre.¹¹⁹ Den andra uppfattningen ger slukaråldern en bredare definition. Ingen ålder specificeras, utan bokslukaren ses som ett barn som med nöje läser, och ofta flera böcker i veckan. Här menar man att det inte bara är serier i samma genre som slukas, utan all sorts litteratur, hög som låg, fakta som fiktion.¹²⁰ Man menar även att bokläsningen i vissa fall kan tillta allteftersom de närmar sig tonåren, då den energin som gått åt för att förstå vad de läst när de var yngre nu kan läggas på att leva sig in i böckernas handling och i dess eskapism, samtidigt som ett till synes omättat läsbehov skapas. Det blir alltså ett behov att läsa och på så vis även ett behov att konsumera, i vissa fall likt en biblioman.

Oavsett skillnaderna uppfattningarna emellan så går bokslukarbeteendet som beskrivits ovan att förena med somliga av de definitioner och aspekter av begreppet bibliomani, som detta arbete tagit upp, och således skulle man kunna utgå från kunskapen kring bokslukaråldern i en vidarestudie. Det som man i synnerlighet borde fokusera på är uppfattningar kring varför man växer ur slukaråldern. För om man nu väljer att se bokslukaråldern som en inledningsrit till en bibliomanisk konsumtion av böcker så blir det, utifrån bokmarknadens perspektiv, väsentligt att försöka ta reda på hur man faktiskt kan få fler barn och unga vuxna att stanna kvar i denna fas och inleda, eller kanske rättare sagt, fortsätta att konsumera likt en biblioman. Wählin och Asplund Carlsson poängterar i sin undersökning att bokslukandet är ett beteende som man ofta växer ifrån och grundar detta på flertalet olika orsaker där nya intressen är det främst.¹²¹ Men man skulle kunna fråga sig om det egentligen inte också handlar om att det vid en viss ålder inte längre anses vara ett legitimt beteende att sluka böcker, och om man då kan göra något för att förändra denna uppfattning.

Detta är aspekter och infallsvinklar som förtjänar ytterligare uppmärksamhet då jag anser, vilket förhoppningsvis även framkommit i detta arbetets analytiska del, att det går att dra nytta av och använda begreppet bibliomani i relation till dagens konsumtionssamhälle, men även i relation till dagens bokmarknad. Det finns således möjlighet att genom vidarestudier använda och applicera begreppet på flera nya användningsområden och på så vis ge bibliomani ytterligare aktuell innebörd och funktion.

¹¹⁹ Kristina Wählin, Maj Asplund Carlsson, *Barnens tre bibliotek. Läsning av fiktionsböcker i slukaråldern*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag, 1994.

¹²⁰ Wählin, Asplund Carlsson.

¹²¹ Wählin, Asplund Carlsson.

KÄLLHÄNVISNING

TRYCKTA KÄLLOR:

Badersten, Björn, *Normativ metod: att studera det önskvärda*, Lund: Studentlitteratur, 2006.

Baudrillard, Jean, *The Consumer Society: Myths and Structures*, Thousand Oaks: Sage Publications, 1998.

Belk, Russell, W., *Collecting in a Consumer Society*, London: Routledge, 1995.

Bohman, Svante, *What is concept analysis?*, Lund: Almqvist & Wiksell International, 1992.

Bourdieu, Pierre, *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*, Cambridge, Mass.: Harvard University Press, 1984.

Brewer, Reginald, *The delightful diversion: The Whys and Wherefores of Book Collecting*, New York: The Macmillan Company, 1935.

Cederholm, Pia. Danell, Anders. *Läsarens guide*. Kursbok i litteratur och litteraturvetenskap. Malmö: Gleerups, 2003.

Davis, Lennard, J., *Obsession: a History*, Chicago: University of Chicago Press, 2008.

Dibdin Froggall, Thomas, *Bibliomania, or, Book-madness: a bibliographical romance*, London: Chatto & Windus, 1876.

Ekström, Karin, M., Brembeck, Helene (red.), *Morals and Metaphors: The Meaning of Consumption*, *Elusive consumption*, Oxford: Berg, 2004.

Fields, Eugene, *The Love Affairs of a Bibliomaniac*, Charlottesville: University of Virginia Library, 1996.

Friedman, Monroe, *The consumer culture research landscape*, *The Journal of American Culture*, nr. 30, 2007.

Föllesdal, Dagfinn, Wallöe, Lars, Elster, Jon, *Argumentationsteori, språk och vetenskapsfilosofi*, Stockholm: Thales, 1993.

Giddens, Anthony, *Modernitetens följder*, Övers. Joachim, Reltzlaff, Lund: Studentlitteratur, 1996.

Hammarén, Nils, Johansson, Thomas, *Identitet*, Malmö: Liber, 2009.

Harper, Henry, H., *Book-lovers, Bibliomaniacs and Book Clubs*, Boston: Riverside Press, 1904.

- Jackson, Holbrook, *The Anatomy of Bibliomania*, London: Faber, 1950.
- Levy, Sidney, J., *Brands, Consumers, Symbols, and Research*, Thousand Oaks: Sage Publications, 1999.
- Littau, Karin, *Theories of Reading: Books, Bodies, and Bibliomania*, Cambridge UK: Polity, 2006.
- Lundblad, Kristina, Mortensen, Anders(red.), *Litteraturens värden*, Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2009.
- Nilsson, Thomas, *Jakten på jackpot. En bok om spelberoende*. Riksförbundet Narkotikafritt Samhälle, Fri Förlag, 2002.
- Pearce, Susan M, *On collecting: an investigation into collecting in the European tradition*, London: Routledge, 1995.
- Slater, Don, *Consumer culture and modernity*, Cambridge: Polity, 1997.
- Steiner, Ann, Mortensen, Anders(red.), *Litteraturens värden*, Eslöv: Brutus Östlings bokförlag Symposion, 2009.
- Suarez, Michael, F., Woudhuysen, S.J, Woudhuysen, H.R, *The Oxford Companion to the Book*, Volume 1, Oxford University Press, 2010.
- Veblen, Thorstein, *The theory of the leisure class: An economy study in the evolution of institutions*, New York: Adamant Media Corporation, 2005.
- Wåhlin, Kristina. Asplund Carlsson, Maj. *Barnens tre bibliotek. Läsning av fiktionsböcker i slukaråldern*. Stockholm: Brutus Östlings bokförlag, 1994.
- Östberg, Jacob, Kaijser, Lars, *Konsumtion*, Malmö: Liber, 2010.

TIDSSKRIFTER:

- Journal of Material Culture, London: SAGE Publications, 1996.

ELEKTRONISKA KÄLLOR:

How to Identify Bibliomania | eHow.com, http://www.ehow.com/how_2334878_identify-bibliomania.html#ixzz1sNurGKSh Hämtad: 2012-04-23

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/lang/begrepp> Hämtad: 2012-05-15.

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/beroende> Hämtad: 2012-04-10.

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/biblioman> Hämtad: 2012-05-02.

Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/lang/terminologi> Hämtad: 2012- 05-10.

Sjöberg, Lennart, öMaslowmytenö, *Folkvett*, 2, Från:

<http://www.vof.se/folkvett/19992maslowmyten>. Hämtad: 2012- 04-23